

Pienin askelin kohti itsenäistymistä

Toisen asteen ammatillista koulutusta aloittaessaan nuoret ovat aikuistumiseen ja itsenäistymiseen liittyvien haasteiden edessä. Opiskelijaelämään siirtyvä nuori tarvitsee ohjausta monissa elämönhallintataidoissa.

Ongelmia on usein oman toiminnan ohjauksen taidoissa, jotka kehittyvät nuorille vasta viimeisenä. Oman toiminnan ohjaus tarkoittaa mm. nuoren kykyä säädellä ja suunnitella omaa toimintaansa ja ajankäyttöä.

Oman toiminnan ohjauksen ongelmat tulevat esiin erityisesti niissä tilanteissa, kun lapsi tai nuori työskentelee ilman aikuisen kontrollia tai motivaatio tehtävän suorittamiseen on alhainen.

Asuntolan ensimmäiset viikot ovat tärkeitä. Ryhmän muodostumiseen keskitytäänkin erityisesti lukuvuoden alussa. Nuorten kanssa työtä tekevien kannattaa kuitenkin tehdä ryhmäytymisen eteen töitä jatkuvasti. Joskus hyvästäkin ryhmäytymisestä ja panostamisesta huolimatta nuori voi tarvita enemmän henkilökohtaista tukea ja ohjausta oman toiminnan ohjauksen vahvistamiseen ja kehittämiseen.

Henkilökohtaisessa ohjausprosessissa nuoren oman toiminnan ohjausta ja taitoja vahvistetaan aikuisen tuella. Nuoren oman toiminnan ohjausta vahvistettaessa nuorta opastetaan suunnittelemaan toimintaansa, ajattelemaan ja tekemään päätöksiä itse. Hänelle opetetaan toimintaa helpottavia tottumuksia ja päivittäisiin toimiin liittyviä taitoja. Nuorta ohjataan asettamaan itselleen myös tavoitteita, osatavoitteita sekä tunnistamaan onnistumisensa.

Jos nuorella ilmenee oman toiminnan ohjauksen vaikeuksia, ohjaajan rooli on tärkeä. Nuorta ohjaava aikuinen voi olla koulun luotettava aikuinen, esimerkiksi asuntolaohjaaja, vapaa-ajanohjaaja, kuraattori, oppilaanohjaaja. Ohjaavalta aikuiselta edellytetään, että hän pystyy tekemään suunnitelmia, laatimaan aikatauluja ja pysymään niissä. Ohjaajan tehtävä on vahvistaa nuoren luottamusta omiin kykyihinsä. Ohjaajan rooli on myös arvioida suunnitelman realistisuutta ja ohjata opiskelijaa siihen. Erityisesti aikuisen roolina on antaa kannustusta ja positiivista palautetta, sekä suhteuttaa epäonnistumisia tarvittaessa.

Nuorten ohjaamisessa kannattaa kiinnittää erityistä huomiota **ennaltaehkäisyyn**. Pyritään järjestämään sellaiset puitteet opiskeluun, asumiseen ja vapaa-aikaan, että elämönhallintaongelmia ei syntyisi. Ennaltaehkäisyssä on tärkeää kiinnittää huomiota ympäristöön: rauhallisuus, tekemiseen kannustava; rutineihin: turvallisuuden ja selkeän struktuurin luominen (selkeys) ja yhteistyöhön: vanhemmat, opettajat, muut opiskelijat (ryhmäyttäminen) ja oppilaitoksen henkilökunta.

Jos ryhmäytymisestä ja ennaltaehkäisystä huolimatta nuorella ilmenee oman toiminnan ohjauksen ongelmia, henkilökohtaista **ohjausprosessia** voisi kuvata seuraavin vaihein:

1. tilanteen/ongelman tunnistaminen ja määrittelemine,
2. (pitkän tähtäimen) tavoitteen asettaminen ja tavoitteiden kuvaus mahdollisimman konkreettiselle tasolle ("mihin asiaan halutaan muutos"),
3. etenemisaskeleiden suunnitteleminen (välitavoitteet),
4. vaikeuksien voittamisen keinot ("mitä minun pitää tehdä, että saavutan välitavoitteen"),
5. mahdolliset ulkoiset tuet ja
6. suunnitelman ja tavoitteiden realistisuuden tarkistus ja tarvittaessa uudelleenarviointi.

Kun nuoren oman toiminnan ohjauksen ongelmat tai haasteet havaitaan, hänen kanssaan istahdetaan alas ja määritellään nykyinen tila lyhyesti. Havainnoidaan tai tunnistetaan haasteet ja käyttäytyminen. Onnistuneen yksilöohjauksen lähtökohtana on nuoren oma motivaatio. Osallistuminen ohjaukseen tulisi olla vapaaehtoista ja tapaamisten luottamuksellisia ja hyvähenkisiä.

Ohjaava aikuinen ohjaa nuorta asettamaan **pitkän tähtäimen tavoite**. Mietitään, mihin asiaan halutaan muutos? Mitä tavoitellaan? Esimerkiksi rästikurssien suorittaminen tai siisti huone. Määritellään, mitä siisti huone tai opintokurssien suorittaminen tarkoittaa käytännössä. Tavoite määritellään mahdollisimman konkreettiselle tasolle.

Prosessin edetessä ohjaava aikuinen ohjaa nuorta asettamaan **välitavoitteita**. Ohjaava aikuinen ja nuori miettivät yhdessä mitä nuoren täytyy tehdä, että välitavoite saavutetaan. Ohjaaja ja nuori keskustelevat mitä mahdollisia vastoinkäymisiä voi tulla eteen, ja miten vaikeudet voitetaan. Edelleen toimitaan mahdollisimman konkreettisella tasolla.

Henkilökohtainen ohjausprosessi voi edetä käytännössä esimerkiksi seuraavasti:

1. Päivittäiset tapaamiset: ensimmäinen tapaaminen: pitkän tähtäimen tavoite ja ensimmäisten päivien välitavoitteiden ("ensiaskelten") määrittely.
2. Seuraavat tapaamiset esimerkiksi viikoittain tai joka toinen viikko: tavoitteiden mieleen palautus, arviointi, ennakointi ja suunnittelu.

Edellä esiteltyjen asioiden pohjalta ohjaava aikuinen ja nuori voivat laatia sopimuksen tai suunnitelman. Sopimus allekirjoitetaan ja tarkistetaan säännöllisin väliajoin. Ohjaaja ja nuori miettivät yhdessä missä asioissa on onnistuttu, mitä voisi tehdä toisin jne. On hyvä muistaa, että jos nuori hahmottaa omassa toiminnassaan tarkoituksenmukaisuuden, se lisää hänen motivaatiotaan.

(Lähde: Vesa Närhi (Niilo Mäki instituutti); Välineitä nuoren ohjaukseen, toiminnanohjauksen taitojen tukemisen näkökulmaa – luennot Yhdessä oppien ja asuen –projektin toimijaverkostolle 2009–2010)